

Zbigniew Jerzy Nowak

Stanisław Zabierowski (6 sierpnia
1900 - 9 grudnia 1988)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 81/1, 391-394

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW ZABIEROWSKI
(6 sierpnia 1900 — 9 grudnia 1988)

Stanisław Zabierowski urodził się w Gorlicach. Tutaj ukończył gimnazjum klasyczne. W roku 1920 wstąpił jako ochotnik do Wojska Polskiego i służył w oddziałach łączności. Od jesieni tegoż roku studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim filologię polską, ale interesowały go także historia, filozofia oraz germanistyka. Podczas studiów krakowskich przyjaźnił się z Julianem Przybosiem. Mistrzem Zabierowskiego był Stanisław Windakiewicz, który zachęcał swego ucznia do pracy nad dziejami teatru oraz zapoznał go z metodą komparatystyczną w badaniach literackich. Zabierowski doktoryzował się na podstawie rozprawy *August Kotzebue w teatrze polskim*, ukończonej w r. 1925, ale obronionej w parę lat później, bo warunki życiowe zmusiły doktoranta do podjęcia pracy nauczycielskiej w szkołach średnich Olkusza, Grybowa i Włocławka. W roku 1927 Zabierowski zetknął się ze Stefanem Kołaczkowskim, który był jego drugim obok Windakiewicza mistrzem i inspiratorem (Kazimierz Wyka po latach zaliczył Zabierowskiego do „czeladki” Kołaczkowskiego). W roku 1932 dzięki poparciu Windakiewicza otrzymał Zabierowski stypendium Funduszu Kultury Narodowej, dzięki czemu mógł podjąć studia w Niemczech, gdzie zajmował się teorią dramatu oraz gromadził dodatkowe materiały do twórczości Kotzebuego. Potem uczył w szkołach Krakowa i Częstochowy. Napisał wówczas wstępną wersję zarysu monograficznego *Lilli Wenedy*.

Podczas okupacji hitlerowskiej Zabierowski przebywał w rodzinnych Gorlicach, gdzie pracował jako robotnik i uczył w oficjalnej Miejskiej Szkole Handlowej, ale głównie trudnił się tajnym nauczaniem (już od stycznia 1940), kierując od r. 1942 szkolnictwem średnim oraz przeprowadzając egzaminy maturalne. W trudnych warunkach okupacyjnych Zabierowski stawiał i sobie, i uczniom wysokie wymagania. Toteż jego wychowankowie wspominać będą z uznaniem ofiarny trud swego nauczyciela z lat wojennych. W roku 1945 uruchomił w Gorlicach Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące im. Marcina Kromera i kierował nim jako zapobiegliwy i energiczny dyrektor, stwarzając pomyślne warunki pracy nauczycielom oraz młodzieży garnącej się wówczas licznie do nauki. Przyczynił się również do powstania Liceum Pedagogicznego

w Gorlicach i sprawował w nim obowiązki dyrektora w roku szkolnym 1948/49.

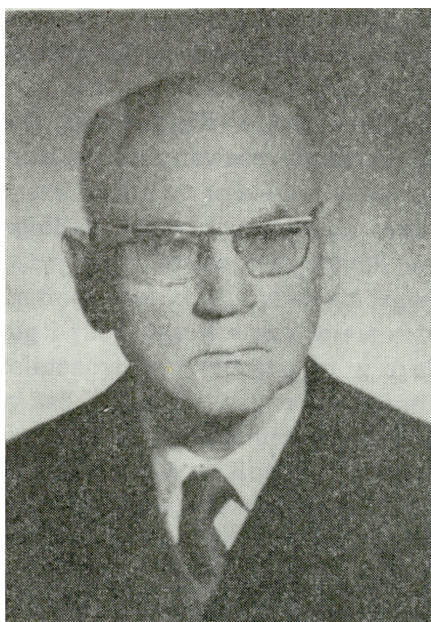
Od roku 1951 Zabierowski wykładał literaturę powszechną i nowszą polską w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach. W roku 1956 uzyskał tytuł naukowy docenta. Od roku 1959 kierował Katedrą Historii Literatury Powszechnej wspomnianej uczelni, zapewniając sobie współpracę profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego: filologa klasycznego Władysława Madydy oraz romanistów Marii Strzałkowej i Zygmunta Czernego. Wcześniej, w latach 1954—1956, pełnił obowiązki dziekana Wydziału Filologii Polskiej WSP, a potem, w latach 1964—1968, dziekana Wydziału Filologiczno-Historycznego tejże uczelni. Z inicjatywy Zabierowskiego powstało w r. 1956 Studium Wieczorowe dla Pracujących. Od r. 1968 wykładał w nowo powstałym Uniwersytecie Śląskim. W roku 1970 przeszedł na emeryturę, prowadząc jednak w dalszym ciągu (do r. 1980) seminarium magisterskie. Wypromował około 300 magistrów i 5 doktorów, których prace dyplomowe dotyczyły głównie literatury Młodej Polski, literatury międzywojennej oraz teorii literatury. Zabierowski współpracował z Komisją Historii Literatury Polskiej PAU, a potem z analogicznymi komisjami działającymi przy oddziałach PAN w Krakowie i Katowicach. Dał się też poznać jako ceniony popularyzator, wygłaszając liczne odczyty w instytucjach i szkołach Górnego Śląska i Zagłębia¹.

Najwięcej wysiłku badawczego poświęcił Zabierowski literaturze romantyzmu oraz Młodej Polski. W roku 1981 ogłosił opracowaną na nowo monografię o *Lilli Wenedzie*, pt. *Tragedia wenedyjska Juliusza Słowackiego* („Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego” nr 415). Wskazał, że w dramacie tym zostały zrealizowane podstawowe tendencje romantycznej estetyki: łączenie przeciwieństw i synteza sztuk. Ponadto uwzględnił związki *Lilli Wenedy* ze światem pogańskim (*ante legem*), *Starym Testamentem* (*sub lege*), *Nowym Testamentem* (*sub gratia*) oraz z folklorem (rola liczb), przeprowadzając przy tym paralele sięgające niemieckiego romantyzmu, polskiego modernizmu oraz malarstwa renesansu włoskiego. Z prac Zabierowskiego dotyczących recepcji Mickiewicza wymienić trzeba przede wszystkim rozprawę *Między poetyką a polityką. Odbiór „Ody do młodości” w latach 1820—1970* (Katowice 1976); przedstawiono tu rolę *Ody* w literaturze, ideologii oraz badania historyczno-literackie nad tym utworem. W szkicu *„Pan Tadeusz” w kręgu Nietzschego* (w zbiorze: *Adam Mickiewicz. Materiały Śląskiej Sesji Mickiewiczowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej*. Katowice 1958) Zabierowski udowodnił, że to nie Friedrich Nietzsche entuzjazmował się eposem pol-

¹ Obszerniejszy biogram pt. *Stanisław Zabierowski — badacz i nauczyciel* wraz z bibliografią jego publikacji ogłosiłem, z okazji 80 rocznicy urodzin, w tomie 4 serii „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” (Katowice 1982. „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego” nr 501).

skim, ale jego przyjaciel Franz Overbeck. Ukazywał też Zabierowski parokrotnie inspiratorską rolę poezji Mickiewicza w twórczości autora *Szyfowych prac*.

Ulubionym pisarzem Zabierowskiego był właśnie Żeromski. Odnotać tu trzeba liczne szkice i rozprawy, a także dwie publikacje książkowe. Po ogłoszeniu pionierskiej pracy *Folklor w „Popiołach” Żeromskiego* („Pamiętnik Literacki” 1957, z. 3) Zabierowski zajął się genezą tej powieści, dochodząc do dwóch wniosków: 1) jej tekst kształtował się pod presją cenzury rosyjskiej; 2) pod wpływem badań Szymona Askenazego, apologety Jana Henryka Dąbrowskiego i jego Legionów, Żeromski przerobił pierwotną wersję swej powieści, dopisując nowe rozdziały

Stanisław Zabierowski

i przedstawiając w sposób życzliwy postać generała. Szczegółowy wywód na ten temat wraz z dociekaniem w sprawie źródeł i języka powieści pomieścił Zabierowski w tomie *Ze studiów nad Żeromskim — „Popioły”* (Wrocław 1981). We wcześniejszej zaś publikacji pt. *O Żeromskim trzy studia* (Katowice 1967) zajął się m.in. stosunkiem Żeromskiego do Dantego. Przypomnieć również należy, że z komparatystycznego warsztatu Zabierowskiego wyszło cenne studium ustalające związek *Ech leśnych* Żeromskiego z powieścią Victora Hugo *Rok dziewięćdziesiąty trzeci* („Prace Historycznoliterackie Katedry Literatury Polskiej” WSP w Katowicach, nr 3 (1965)).

Ale w dorobku Zabierowskiego-komparatysty na plan pierwszy wysunąć należy dwa studia: *Testamenty poetyckie (Księga pamiątkowa*

ku czci Stanisława Pigonia. Kraków 1961) oraz *Polskie Antyfony* („Rocznik Komisji Historycznoliterackiej” Krakowskiego Oddziału PAN, t. 15 (1978)). Studium pierwsze zobrazowało dzieje wyraźnie krystalizującego się gatunku literackiego w literaturze polskiej i w innych literaturach, przy czym punktem wyjścia był *Testament mój* Słowackiego. Badacz uwydatnił szczególną rolę tego gatunku (podobnie jak i mitu Antyfony) w literaturze związanej z drugą wojną światową. Oba studia są realizacją typowej dla Zabierowskiego metody: bada on recepcję dzieła literackiego oraz umieszcza je na tle porównawczym, przy czym interesuje go w sposób szczególny inspirowanie innych twórców przez owo dzieło. Wspomnieć też trzeba o serii szkiców Zabierowskiego z zakresu tzw. topiki: przedstawił np. literackie dzieje peryfrazы Kochanowskiego dotyczącej śmierci jako „snu nieprzespanego” („Ruch Literacki” 1970, z. 6), jak też genezę aforyzmu Żeromskiego z *Szyfówych prac*: „Nauka jest jak niezmierne morze...” (jw., 1967, z. 2).

Stanisław Zabierowski zmarł w Katowicach. Do końca był aktywny naukowo i nieodmiennie zainteresowany swym ulubionym pisarzem — Żeromskim.

Zbigniew Jerzy Nowak